

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
ARKEOLOGISK SEKSJON
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

**REGISTRERING I FORBINDELSE
MED DETALJREGULERING AV
JORDBRUKSUNDERGANG**
DILLING VESTRE OG NORDRE,
67/1,2 og 69/1
RYGGE, ØSTFOLD

UTGRAVNINGSLEDERE: Marie Ødegaard
og Torgeir Winther

PROSJEKTLEDER: Lars Erik Gjerpe

Oslo 2018

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO

Gårds-/ bruksnavn Dilling vestre og nordre	G.nr./ b.nr. 67/1,2 og 69/1
Kommune Rygge	Fylke Østfold
Saksnavn Intercity Dobbeltspor Dilling	Kulturminnetype Bosetning-aktivitetsområde, kokegroplokalitet
Saksnummer (KHM) 16/6680	Prosjektkode 221403
Grunneier, adresse 67/1: Ole Johann Lyby, Dillingveien 40, 1570 Dilling. 67/2: Sigrun Karlshusbund, Bruksveien 5, 1640 Råde. 69/1: Arnstein S. Pollestad, Dillingveien 22, 1570 Dilling.	Tiltakshaver Bane Nor SF
Tidsrom for utgravning 24.4.-16.5.2018	UTM-koordinater/ Kartdatum UTM/WGS84 sone 32N N6585526 / E596442
A-nr. 2017/558	C.nr.
ID nr. (Askeladden) 243275, 243276	Negativnr. (KHM) Cf53432, cf53433
Rapport ved: Torgeir Winther	Dato: 18.10.2018
Saksbehandler: Ole Christian Lønaas	Prosjektleder: Lars Erik Gjerpe

SAMMENDRAG

Vinteren 2018 ble Kulturhistorisk museum (KHM) anmodet av Østfold fylkeskommune (ØFK) om å gjennomføre arkeologisk registrering innenfor planområde for ny detaljregulering av to landbruksunderganger og en anleggsvei knyttet til utbygging av nytt dobbeltspor på Østfoldbanens strekning Sandbukta-Moss-Såstad.

Registreringen ble gjennomført i perioden 24. april til 16. mai 2018 i forbindelse med museets utgravninger på Dilling. Planområdet ble undersøkt ved maskinell søkesjaktning, og det ble påvist to automatisk fredete arkeologiske lokaliteter med totalt 14 enkeltminner. Disse har blitt tildelt følgende ID-nummer i Riksantikvarens kulturminnedatabase, Askeladden: id 243275 og id 243276. Id 243275 består av to kokegroper, mens id 243276 består av totalt 12 enkeltminner: fire mulige stolpehull, fire nedgravninger, to grøfter og to kokegroper.

Etter avtale med Riksantikvaren ble begge lokaliteter etter registreringen gjenstand for en utvidet undersøkelse i regi av KHMs prosjekt Intercity Dobbeltspor Dilling i juni 2018. Det vil bli redegjort for undersøkelsene av id 243275 og id 243276 i utgravningsrapport for id 216874.

INNHold:

1	BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	4
2	DELTAGERE, TIDSRUM	5
3	BESØK OG FORMIDLING	7
4	LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER.....	7
5	PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGSPROSJEKTET	8
5.1	Problemstillinger – prioriteringer	8
5.2	Metode og dokumentasjon	8
5.2.1	Utgravningsmetode.....	8
5.2.2	Dokumentasjon.....	10
5.3	Registreringens forløp	11
5.4	Kildekritiske problemer	11
6	RESULTATER.....	12
6.1	ID 243275, kokegroplokalitet registrert på Dilling nordre, gnr. 69/1.....	12
6.2	ID 243276, bosetningsspor registrert på Dilling vestre 67/2.....	14
6.3	Funnmateriale	17
7	NATURVITENSKAPELIGE PRØVER OG ANALYSER.....	17
8	SAMMENDRAG	17
9	LITTERATUR	17
	VEDLEGG	18
9.1	Strukturliste.....	18
9.2	Kart.....	20

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK REGISTRERING

DILLING VESTRE OG NORDRE, 67/1,2 OG 69/1, RYGGE, ØSTFOLD

1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

I forbindelse med detaljregulering av to landbruksunderganger og midlertidig anleggsvei i tilknytning til nytt dobbeltspor på Østfoldbanens strekning Sandbukta-Moss-Såstad varslet Østfold fylkeskommune ved Fylkeskonservatoren vinteren 2018 behov for arkeologiske registreringer. Området som omfattes av den nye reguleringen og hvor registrering skal gjennomføres strekker seg fra lokaliteten id 216675 ved Larkollveien og videre sørøstover mot krysningspunktet mellom jernbanen og eksisterende traktorvei mellom Dilling- og Løkengårdene. Reguleringen omfatter også et mindre område nord for lokaliteten id 216874 hvor trasé for vei til en av de nye jordbruksundergangene vil bli anlagt. Østfold fylkeskommune vurderte potensialet for funn av forhistoriske kulturminner som stort på bakgrunn av nærheten til lokalitetene id 216675 og id 216874.

I en epost av 27. februar ber Østfold fylkeskommune formelt Kulturhistorisk museum (KHM) om å gjennomføre registreringene i forbindelse med de planlagte utgravningene i regi av prosjektet Intercity Dobbeltspor Dilling sommeren 2018. Dette var på forhånd avklart med Riksantikvaren og Bane Nor, som anså det som en god løsning. Bakgrunnen for oppgaveoverlatelsen er at KHM allerede ville ha gravemaskiner, utstyr, relevant infrastruktur og personell med påkrevd kursing på stedet i perioden det ville være aktuelt å gjennomføre registreringen. Ettersom Bane Nor var tiltakshaver for både utgravningsprosjektet og registrering ville det derfor la seg gjøre å få gjennomført tiltaket på en faglig forsvarlig måte samtidig som kostnadene ble holdt så lave som mulig for tiltakshaver. Nye funn innenfor planområdet ville også måtte ses i sammenheng med Dilling-prosjektets undersøkelser av id 216675 og id 216874 som skulle gjennomføres sommeren 2018.

Under registreringen ble det påvist automatisk fredete kulturminner i form av boplasspor. Siden den nye reguleringsplanen var knyttet nær opp til allerede vedtatt reguleringsplan der kulturminnene var dispensert og til en stor del allerede undersøkt, at landbruksovergangene vanskelig kunne flyttes uten antatt konflikt med andre, liknende kulturminner, at kulturminnene hadde liten opplevelsesverdi men potensiell høyt kunnskapspotensial ved utgraving, og at landbruksundergangen var knyttet til byggingen av ny dobbeltsporet jernbane med høy samfunnsøkonomisk verdi ble det i forståelse med Riksantikvaren (telefonsamtale med Ole Grimsrud 21. juni 2018) besluttet å undersøke kulturminnene i forbindelse med registreringene. Siden utgravningene kunne foretas med eksisterende mannskap med god kjennskap til kulturminnene i området og på sommeren med gode utgravingsforhold samtidig som kulturminnene ikke ble tildekket og deretter avdekket og infrastrukturen i form av brakker og gravemaskiner allerede var på plass ble undersøkelsene foretatt på en måte som ivaretok det vitenskapelige potensialet samtidig som kostnadene ble lavere enn om utgravningene skulle foretas på et seinere stadium.

2 DELTAGERE, TIDSROM

Området som skulle undersøkes lå på begge sider av eksisterende jernbanetrasé og innenfor tre ulike eiendommer. Dersom arbeidet skulle gjennomføres fortløpende og uavhengig av Dilling-prosjektet ville dette ha medført store kostnader knyttet til vasking og omrigging av gravemaskiner. For å redusere disse kostnadene ble registreringsarbeidet delt opp i mindre seksjoner og gjennomført i samband med utgravningene av lokalitetene id 216675 og id 216874. I praksis medførte dette at det ble sjaktet i de ulike delene av planområdet først når Dilling-prosjektet allerede hadde gravemaskiner og personell i området.

Figur 1. Kartutsnitt med regulert område og lokaliteter som vil bli utgravd av KHM i 2018. Kartgrunnlag Statens Kartverk. Tillatelse nr.: NE12000-150408SAS. Kart produsert av Torgeir Winther/KHM.

Navn	Stilling	Periode	Dagsverk
Ronny Kvarnes	Assisterende feltleder	27.4.-8.5.2018	6
Silje Hårstad	Assisterende feltleder	24.4.-30.4.2018	5
Jan Kristian Hellan	Assisterende feltleder	3.5.-4.5.2018	2
Vegard Skogheim	Assisterende feltleder	27.4.-28.4.2018	2
Annette M. Strandli	Assisterende feltleder	3.5.2018	1
Kristin Bakken	Assistent	24.4.-8.5.2018	7
Andreas Bohlin	Assistent	3.5.-14.5.2018	3
Wenche Kristiansen	Assistent	11.5.-14.5.2018	2
Sum			28
Vegard Skogheim	Assisterende feltleder /GIS	15.5.-16.5.2018	1,5
Andreas Kyllingrud	Gravemaskinfører		5
Arne Hvidsten	Gravemaskinfører		3
Svein Iver Gjøby	Gravemaskinfører		2
Jan Sigurd Holøs	Gravemaskinfører		1
Sum			11

Tabell 1. Deltagere ved registreringen og antall dagsverk.

3 BESØK OG FORMIDLING

Det ble ikke gjennomført organisert formidling i forbindelse med registreringene, og det var heller ingen besøkende i løpet av feltarbeidet.

4 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER

Rygge er en relativt liten kystkommune beliggende mellom Moss og Råde kommuner i Østfold. Alle de omsøkte lokalitetene ligger innenfor en ca. 4 km lang strekning fra Carlberg gård (sør for Moss) til Gipsund gård (VNV for Rygge lufthavn). Et karakteristisk landskapselement her er Raet, en moreneavsetning som ble avsatt etter siste istid, og strekker seg gjennom Østfold fra Moss i nord til Halden i sør. Jernbanen vil gå gjennom et åpent åkerlandskap, over Raryggens sørside. Her har det til alle tider vært godt egnet for jordbruk, med en lettdrevet sandjord. De planlagte lokalitetene ligger mellom 25 og 30 meter over havet, og har potensial for bosetning fra og med tidligneolitikum, 4000 – 3300 f.Kr. (jf. Østmo 1991).

Rygge kommune er rikt på kulturminner, med 555 oppføringer i Askeladden (26/6-16). Det er kjent flere gravfelt og enkeltliggende gravminner i planområdets nærhet, blant annet flere større hauger fra bronsealder. I tillegg finnes kulturminner som bosetnings- og aktivitetsspor, helleristninger og steinalderlokaliteter. Sammen med løsfunn og funn som er framkommet gjennom utgravninger, vitner materialet om intensiv bruk av området under store deler av forhistorien. De senere årene er det undersøkt en rekke kulturminner på Raet, blant annet ved utvidelsen av E6. På gården Missingen i Råde ble det gjort funn

av en storgård fra romertid (Bårdseth og Sandvik 2007; Maixner 2015), ca. 15 km sør for planområdet.

Området har også en rik historie fra middelalder. Planområdet er ett av to landskap i Østfold med nasjonal verneverdi i følge Miljøverndepartementet. Området utgjør del av et åpent «herregårdslandskap» på sørsiden av Raet, karakterisert av store gårder, mange kulturminner, store og gamle edelløvtrær, gamle veitraseer og steingjerder i eiendomsgrenser eller teigskiller. Området er også i begrenset grad preget av utbygging (Hansen 1996). Værne (tidligere Varna), som ligger knapt 1,5 km vest for Dillingen, var tidligere en kongsgård og er nevnt i sagaene. I 1190 overdro kong Sverre Sigurdsson gården til Johanitterordenen, som anla et hospital for kongens hird. Klostertiden varte til 1532 og klosteret ble brent ned under Syvårskrigen, ca. 1570. Herregårdslandskap er ofte kjennetegnet av sosiale og økonomiske forskjeller. Værne kloster var f.eks. en stor landeier i middelalderen og gården Carlberg ble skilt ut fra denne i 1840. Selv om Værne kloster ble tilført en rekke eiendommer i middelalderen, vil det være interessant å se om det er noen, og i så fall hvilke, av trekkene ved herregårdslandskapet som kan ha røtter i forhistorien.

5 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGSPROSJEKTET

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Hovedproblemstillingene for registreringene var i utgangspunktet knyttet til å avklare to spørsmål; hvorvidt det var forhistoriske strukturer innenfor planområdet som ville komme i konflikt med det planlagte tiltaket, samt hvor stort omfanget av en slik eventuell aktivitet var.

5.2 METODE OG DOKUMENTASJON

5.2.1 UTGRAVNINGSMETODE

Registreringen ble gjennomført ved maskinell søkesjaktning. Sjaktingen foregikk ved at matjordlaget i 3-2,5 meter brede sjakter ble fjernet med en gravemaskin utstyrt med flatt skjær og rotortilt for å komme ned til undergrunnen. To til tre arkeologer fulgte gravemaskinen og rensset den avdekkete undergrunnen med krafse.

Deler av planområdet har vært registrert av Østfold fylkeskommune i forbindelse med registreringen av planområdet for ny dobbeltsporet Østfoldbane i 2015 (Kjos 2016). Området som skal registreres i denne omgang omfatter derfor et areal på i underkant av 11 000 m². Innenfor dette området ble det anlagt 29 sjakter, fem nord for id 216874 og 24 sør for eksisterende jernbane (figur 2). Sjaktene ble anlagt på en hensiktsmessig måte med tanke på terrenget på stedet og tiltaksområdets omfang. Sør for eksisterende jernbane var terrenget tilnærmet flatt, og sjaktene i dette området ble derfor anlagt langs tiltaksområdets sørlige avgrensning.

Figur 2. Plassering av sjaktene innenfor undersøkelsesområdet. Tillatelse nr.: NE12000-150408SAS. Kart ved Torgeir Winther/KHM.

En slik plassering av sjaktene var også ønskelig med tanke på å oppdage eventuelle hus som kunne finnes innenfor tiltaksområdet, da erfaringer fra Dilling-prosjektets første utgravningssesong viste at tilnærmet samtlige bygninger på den nærliggende lokaliteten id 216874 lå orientert med lengderetningen nord-sør. Nord for jernbanen var området som skulle sjaktes ble delt i to av et fredet steingjerde, og det var også relativt lite i omfang. Ettersom terrenget i dette området heller mot sør, ble sjaktene derfor anlagt fra nord mot sør. Sjakt 29 ble anlagt langs det som i felt ble antatt å være den østre grensen av reguleringsområdet. I etterkant viste det seg imidlertid at det forelå en misforståelse, og at tilnærmet hele sjakt 29 og den sørligste delen av sjakt 28 ble lagt utenfor planområdet.

5.2.2 DOKUMENTASJON

All dokumentasjon ble gjort i henhold til gjeldende rutiner ved KHM og Intercity Dobbeltspor Dilling. For en inngående beskrivelse av dette henvises det til utgravningsrapport for lokalitet id 216874.

Fremkomne strukturer ble innmålt og nummerert fortløpende med CPOS GPS. All dokumentasjon i felt ble gjort på iPad via digitale kontekstskjema i programmet Filemaker Pro. Et utvalg av de registrerte strukturene ble fotografert i plan. Bilder og kart produsert for rapporten er lagt inn i KHM's fotobase under fotonummer cf53432 for id 243275 og cf53433 for id 243276.

Figur 3. Silje, Vegard og Kristin renser opp undergrunnen etter at maskinen har fjernet matjorda. Fotograf: Jan Kristian Hellan.

5.3 REGISTRERINGENS FORLØP

Hovedparten av planområdet som skulle registreres lå sør for jernbanen på eiendommene Dilling vestre (67/1 og 67/2) og Dilling nordre (69/1). De delene av området som lå innenfor eiendommene Dilling vestre 67/1 og 67/2 ble undersøkt i forbindelse med flateavdekkingen av lokaliteten id 216675 i perioden 24. april til og 8. mai. Det ble lagt en sjakt langs planområdets sørlige grense fra eiendomsgrensen i øst til lokalitet id 216675 i vest, sjakt 1. I sjaktens østligste del ble det påvist to mindre konsentrasjoner av forhistoriske strukturer. Det var også planlagt å legge en tilsvarende sjakt i den nordre delen av planområdet, men det viste seg raskt at denne delen av området var svært forstyrret av aktiviteter knyttet til jernbanen. Det ble derfor kun gravd kikkhullsjakter i dette området for å avgjøre omfanget av forstyrrelsene, sjakt 3-10. Ettersom kikkhullsjaktene nord i området kun viste forstyrrede områder ble det gravd tre sjakter i nord-sør-gående retning, sjakt 17-19, for å undersøke omfanget av forhistoriske strukturer i området.

Delen av planområdet som lå innenfor eiendommen Dilling nordre 69/1 ble sjaktet i løpet perioden 27. april til 4. mai i forbindelse med oppstarten av utgravningen av den sørøstlige delen av lokaliteten id 216874. På samme måte som på Dilling vestre ble det gravd en sjakt langs planområdets sørlige grense, sjakt 20. Undergrunnen var relativt uforstyrret av moderne aktivitet og det var gode forhold for påvisning av strukturer. Det ble også gravd en sjakt langs områdets nordøstlige grense, sjakt 21. I den nordvestre delen av sjakt 21 ble det påtruffet et større område med forstyrret undergrunn langs jernbanen, og sjakten ble derfor avsluttet. I forlengelsen av sjakt 21 ble det gravd tre mindre kikkhull, sjakt 22-24. I alle tre kikkhullene var undergrunnen fullstendig forstyrret. Det ble ikke gjort funn av strukturer som ble tolket som forhistoriske i denne delen av planområdet.

Nord for jernbanelinjen ble sjaktingen utført i forbindelse med undersøkelsen av de nordvestligste delene av id 216874 som skulle flateavdekkes i 2018. Også her lå deler av området innenfor to ulike eiendommer – Dilling vestre (67/2) og nordre (69/1). Arealet som lå under Dilling vestre ble undersøkt den 3. mai. Det ble gravd to sjakter, sjakt 25 og 26, uten at det ble gjort funn av forhistoriske strukturer – dette til tross for at det i forbindelse med utgravningen av id 216874 ble påvist en treskipet stolpebygning kun seks meter fra sjakt 25. Området under eiendommen Dilling nordre var noe større og ble undersøkt i løpet av den 11. og 14. mai. Det ble gravd tre sjakter, sjakt 27-29. Her ble det på id 216874 påvist to treskipete stolpebygninger liggende helt inntil sørenden av sjaktene, men i registreringsområdet ble det kun påvist to kokegroper.

5.4 KILDEKRITISKE PROBLEMER

Registreringen ble gjennomført i en periode med forholdsvis stabile værforhold og mye varmt og tørt vær. Sjaktenes begrensede størrelse og det relativt lave antallet strukturer medførte imidlertid at tørke ikke representerte et problem på samme måte som det gjorde på det store utgravningsfeltet på id 216874.

Undergrunnsforholdene innenfor registreringsområdet varierte relativt mye. Sør for eksisterende jernbane bestod massene av sandholdig silt med et svært lite innslag av stein

og grus, og det var svært gode forhold for å oppdage strukturer. Lengst øst i undersøkelsesområdet, inn mot jernbanen, var imidlertid undergrunnen mer sandig og steinete. Underveis ble det observert at undergrunnen i en flere meter bred sone langs jernbanelinja var fullstendig forstyrret av det som mest trolig har vært ferdsel med tunge beltegående anleggsmaskiner. Bredden på denne sonen varierte med noen meter, men på det meste strakk den seg 16 meter fra gjerdet mot jernbanesporet og ut på jordet. Områder hvor det ble påvist forstyrret undergrunn er markert i eget kart, se vedlegg 10.2.

På nordsiden av jernbanen var undergrunnen svært steinete, og det ble observert store antall steinopptrekk fylt med humusholdige masser og matjord. Forholdene for å observere forhistoriske strukturer var dermed relativt sett mye dårligere i dette området. Det er likevel ikke grunn til å anta at forhistoriske strukturer ble oversett av denne grunn, tatt i betraktning at sjaktingen i dette området ble gjennomført av mannskaper som hadde mye erfaring med å påvise strukturer i nettopp slik undergrunn fra Dilling-prosjektets utgravninger i 2017.

6 RESULTATER

Registreringen påviste to kulturminnelokaliteter innenfor den delen av planområdet hvor det ble sjaktet. I dette kapittelet vil det kun bli gitt en overordnet gjennomgang av lokalitetene og for mer detaljert informasjon om de enkelte strukturene henvises det til strukturlista, se vedlegg 10.1.

6.1 ID 243275, KOKEGROPLOKALITET REGISTRERT PÅ DILLING NORDRE, GNR. 69/1

Lokalitet bestående av to kokegrop, A265016 (243275-1) og A265770 (243275-2). Det ble ikke åpnet større områder rundt kokegropene for å påvise ytterligere strukturer. Lokaliteten måler ca. 28 meter fra vest mot øst, og i overkant av 1 meter fra sør mot nord, noe som utgjør et samlet areal på om lag 37 m². Lokaliteten ligger umiddelbart nord for id 216874 i en sørvendt skråning. Strukturene ble undersøkt ved snitting, og det ble tatt ut kullprøver til datering. Nærmere informasjon om undersøkelsen av kokegropene og dateringsresultater inngår i Dillingprosjektets utgravningsrapport for id 216874.

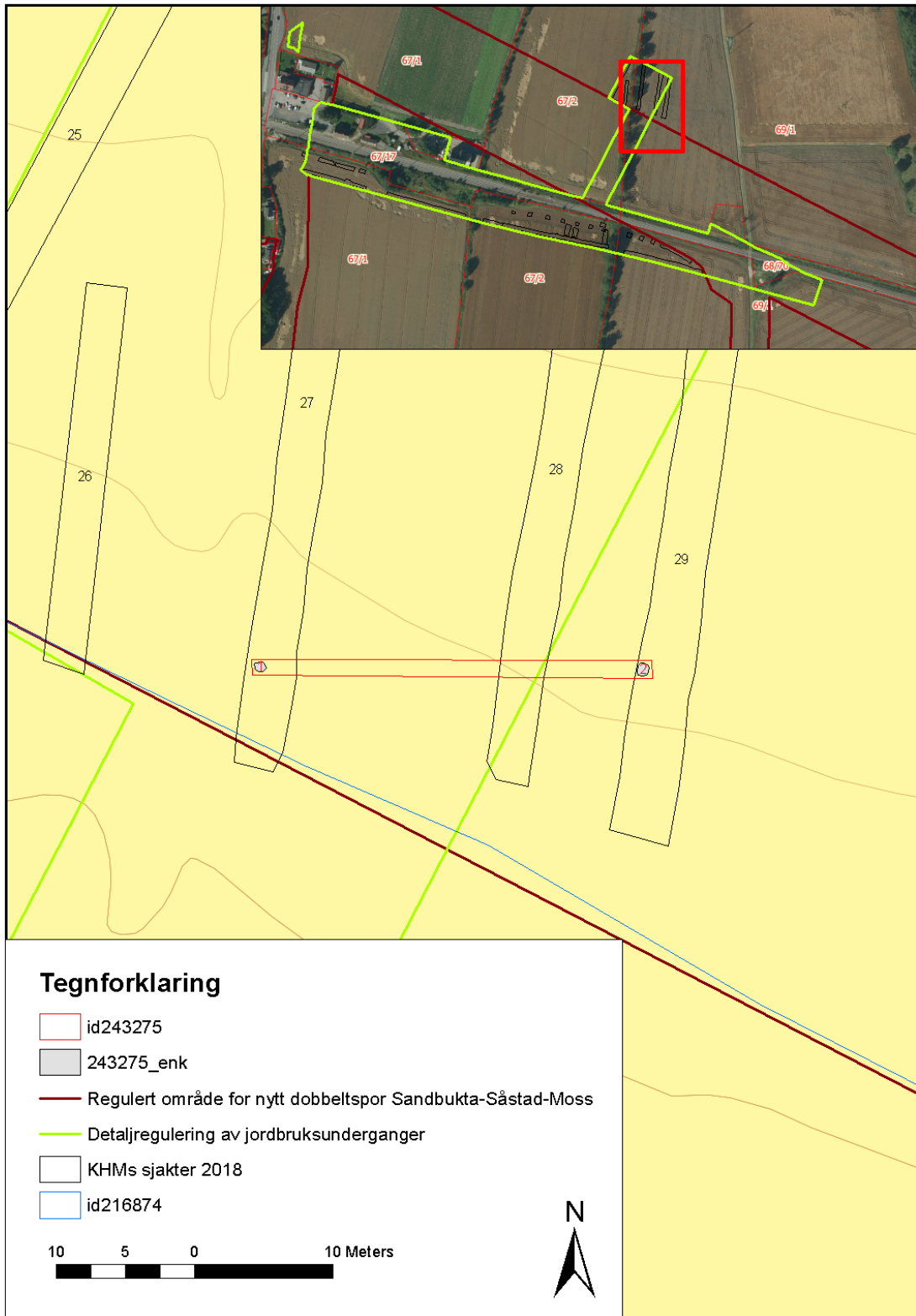

Figur 4. Kokegrop A265016 i plan. Sett mot sør. Fotograf: Andreas Bohlin.

Figur 5. Kokegrop A265770 i plan. Sett mot vest. Fotograf: Jonathan Siqveland.

Figur 6. Kartutsnitt med id 243275. Tillatelse nr.: NE12000-150408SAS. Kart ved Torgeir Winther/KHM.

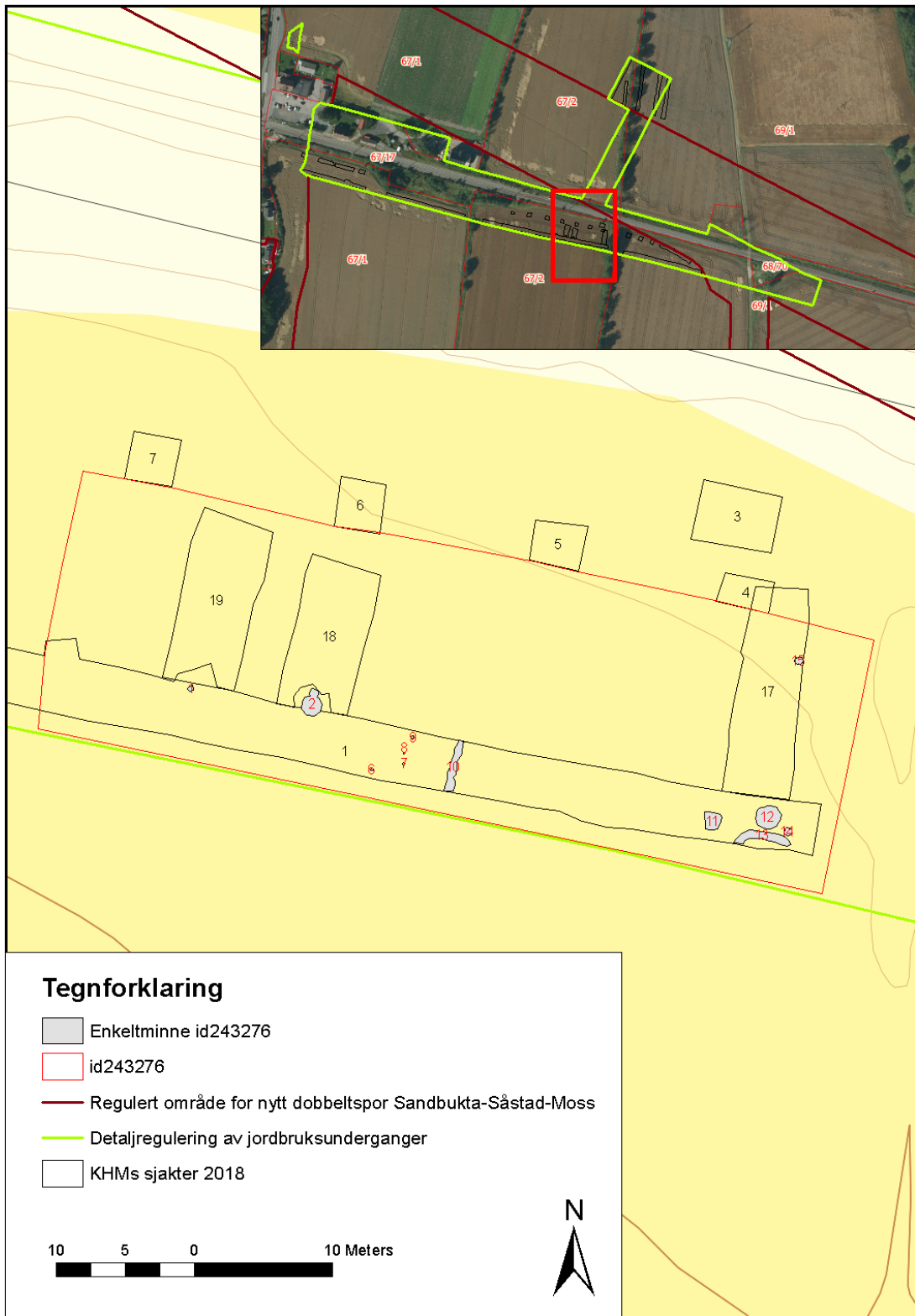
6.2 ID 243276, BOSETNINGSSPOR REGISTRERT PÅ DILLING VESTRE 67/2

Lokalitet med bosetningsspor sør for eksisterende jernbane, om lag 275 meter øst for tidligere registrert lokalitet id 216675. I et om lag 50 meter langt parti av en sjakt ble det påvist totalt 12 enkeltminner: fire mulige stolpehull, fire nedgravninger, to kokegroper og to grøfter. Det registrerte aktivitetsområdet måler om lag 59 meter fra vest mot øst og 19 meter fra sør mot nord, til sammen ca. 1110 m². I dette området er terrenget svakt skrånende, slik at lokaliteten oppleves som tilnærmet flat.

Enkeltminnene er ikke fordelt jevnt innenfor lokaliteten, men forekommer hovedsakelig i to mindre konsentrasjoner. I østre ende av sjakt 1, helt inn mot et monumentalt steingjerde av nyere dato som ligger rett vest for eiendomsgrensen mellom Dilling vestre og Dilling Nordre, ble det påvist én kokegrop, to nedgravninger og én grøft (243276-11 til -14). For å avgrense konsentrasjonen ble det gravd en sjakt i nordgående retning fra sjakt 1 og parallelt med steingjerdet, sjakt 17, og ca. ti meter mot nord ble det påvist ytterligere én kokegrop (243276-15). I den nordre enden av sjakt 17 støtte man på et område hvor undergrunnen var fullstendig ødelagt, trolig som følge av kjøring med tunge anleggsmaskiner langs jernbanesporet.

Figur 7. Østlig konsentrasjon av enkeltminner innenfor id 243276. Sett mot vest. Fotograf: Torgeir Winther.

Figur 8. Kartutsnitt med id 243276. Tillatelse nr.: NE12000-150408SAS. Kart ved Torgeir Winther/KHM.

Omtrent 17 meter lenger vest i sjakt 1 ble det påtruffet en annen konsentrasjon av strukturer. I dette området ble det funnet fire stolpehull, én nedgravning og én grøft (243276-2 og 243276-6 til 10). Stolpehullene var ovale og forholdsvis små, med største mål mellom 19 og 25 cm. Fyllet i stolpehullene var ensartet og bestod av noe humusholdig gråbrun sandblandet silt. Basert på erfaringer fra utgravningen i 2017 av den vestre delen av id 216874 ble strukturene tolket som sikre spor etter stolper, og det ble derfor besluttet ikke å undersøke noen av stolpene ved snitting. Sjakt 1 ble utvidet noe for å avgrense den nevnte nedgravningen, og det ble etter hvert også besluttet å grave en nordgående sjakt mot jernbanen for å undersøke om det var flere strukturer i området, sjakt 18. Det ble ikke påvist flere enkeltminner i sjakt 18, men kun fem meter nord for nedgravningen støtte man på et område med omrotet undergrunn.

Ytterligere én nedgravning (243276-1) og en mulig grøft ble funnet om lag 8 meter øst for denne konsentrasjonen, og også her ble det gravd en sjakt i nordgående retning. Det ble ikke påvist flere strukturer i denne sjakten, sjakt 19, og den mulige grøften ble avskrevet etter å ha blitt vurdert som en del av den moderne dreneringen på stedet. Også i sjakt 19 ble et område med forstyrret undergrunn påvist, om enn noe lenger nord for sjakt 1 enn i sjakt 18.

Figur 9. Stolpehull A719651 i plan. Sett mot nord. Fotograf: Jonathan Siqveland.

Figur 10. Stolpehull A720296 i plan. Sett mot nord. Fotograf: Frida Espolin Norstein.

Samlet sett fremstår lokaliteten som godt avgrenset mot nord, da det i alle sjakter i denne retningen ble på truffet forstyrret undergrunn inn mot eksisterende jernbane. Mot vest avgrenses lokaliteten av et funntomt område, mens den mot sør avgrenses av planområdets sørlige grense. I det de aller fleste av de påviste strukturene på lokaliteten ligger kun få meter fra denne grensen er det naturlig å tro at lokaliteten i realiteten fortsetter ut av planområdet i denne retningen. Avgrensningen mot sør er dermed utelukkende basert på plangrensen og reflekterer ikke omfanget av den forhistoriske aktiviteten. Mot øst er lokalitetsavgrensningen lagt inn mot det tidligere omtalte steingjerdet ved tomtegrensen mellom Dilling vestre (67/2) og Dilling nordre (69/2), da det ikke ble gjort funn av forhistoriske strukturer i sjakt 20 øst for tomtegrensen.

Etter registreringen var avsluttet, gjennomførte KHM en utvidet undersøkelse av lokaliteten i juni 2018. Redegjørelse for denne undersøkelsen og resultatene av den, vil bli inkludert i utgravningsrapport for lokaliteten id 216874.

6.3 FUNNMATERIALE

Det ble ikke gjort funn av gjenstander i forbindelse med registreringen.

7 NATURVITENSKAPELIGE PRØVER OG ANALYSER

Det ble samlet inn naturvitenskapelig prøvemateriale fra alle strukturer som ble prioritert for nærmere undersøkelse. Det vil bli redegjort for utvalg av prøver og analyseresultater i utgravningsrapport for id 216874.

8 SAMMENDRAG

I forbindelse med ny detaljregulering av jordbruksunderganger og midlertidig anleggsvei i tilknytning til ny dobbeltspor på Østfoldbanens strekning Sandbukta-Moss-Såstad foretok Kulturhistorisk museum i perioden 24.4 – 16.5.2018 arkeologiske registreringer etter anmodning fra Østfold fylkeskommune. De ble registrert to nye automatisk fredete kulturminnelokaliteter som har fått id 243275 og id 243276 i Riksantikvarens kulturminnedatabase, Askeladden. Lokaliteten id 243275 er en liten kokegroplokalitet, mens id 243276 er et bosetnings-/aktivitetsområde. Begge lokaliteter ble etter den innledende registreringen gjenstand for en utvidet undersøkelse i regi av KHMs prosjekt Intercity Dobbeltspor Dilling. Undersøkelsen ble avsluttet 22. juni 2018. Rapport for de utvidete undersøkelsene av id 243275 og id 243276 vil bli integrert i utgravningsrapport for id 216874.

Begge kulturminnelokaliteter er automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 3. Videre bemerkes det at lokalitetene har en sikringsone på 5 meter, jf. kulturminneloven § 6. Den arkeologiske registreringen gjennomført av KHM oppfylder undersøkelsesplikten, jf. kulturminneloven § 9. Etter KHMs oppfatning er de utvidete undersøkelsene av lokalitetene id 243275 og id 243276 fullverdige og tilfredsstillende.

9 LITTERATUR

Bårdseth, G.A. og P.U. Sandvik

2007 Missingen. Ein storgard frå romartid (lokalitet 4 og 5). I *E6-prosjektet Østfold, band 1. Hus og gard langs E6 i Råde kommune. Varia 65*, G.A. Bårdseth (red), s. 123-190. Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen.

Hansen, P.A.

1999 *Kulturlandskapet ved Værne kloster*. Rygge kommune.

Kjos, O.

2016 Rapport fra arkeologisk registrering. Nytt dobbeltspor, Sandbukta-Moss-Såstad.

Sak:13/10294. Østfold Fylkeskommune.

Maixner, B.

2015 *Missingen/Åkeberg i Østfold : en storgård fra jernalderen med tilknyttet håndverkssenter.* Fornvännen 110(1), s. 27-42.

Østmo, E.

2011 *Gård og boplass i østnorsk oldtid og middelalder. Aktuelle oppgaver for forskning og forvaltning.* Varia 22. Universitetets Oldsaksamling, Oslo.**VEDLEGG****9.1 STRUKTURLISTE**

A-nr.	A-id	Strukturtype	Beskrivelse	Lengde	Bredde	Diam.	Dybde
41000		Avskrevet	Rund, tydelig avgrenset i plan.	32	30		
41011		Avskrevet	Oval, tydelig avgrenset i plan.	32	27		
41023		Avskrevet	Oval, tydelig avgrenset i plan.	44	36		
41036		Avskrevet	Rund, tydelig avgrenset i plan.	33	32		
41046		Avskrevet	Semisirkulær leirsamling som går inn i sjakkant. Tydelig i plan og profil. Avrundet bunn, skrå sider. Naturlig leireforekomst.	64	39		4
41057		Avskrevet	Går i ett med øvrig, heterogent farget undergrunn med unntak av spredte flekker av gråbrun sand. Utydelig i plan, ujevn og uten reell avgrensning i profil. Naturlig.			60	4
41081		Avskrevet	Oval, tydelig avgrenset i plan.	30	22		
41100		Avskrevet	Rund, tydelig avgrenset i plan.	76	70		
41114		Avskrevet	Rund, tydelig avgrenset i plan.			28	
265016	243275-1	Kokegrop	Rund, tydelig avgrenset i plan. Kullrand rundt hele omkretsen. Varmepåvirket stein synlig i plan.	85	74		
265770	243275-2	Kokegrop	Rund, tydelig avgrenset i plan. Kull og varmpåvirket stein synlig i plan.			90	
701000	243276-14	Kokegrop	Rund, tydelig avgrenset i plan. Delvis skadet ved avdekking, varmpåvirket stein og trekull synlig i plan.				
701009	243276-12	Nedgravning	Rund, tydelig avgrenset i plan.	186	169		
701031	243276-13	Grøft	Tydelig avgrenset i plan. Avlang, buet form. Fyll av grålig sandblandet silt.	420	60		
701054	243276-11	Nedgravning	Skjæres av moderne drenering nær midten av strukturen. Avlang, avrundet form i plan. Lys gråbrun sandblandet silt.	115	69		
701125	243276-2	Nedgravning	Tilnærmet åttetallsformet nedgravning, tydelig avgrenset i plan. Mørk grå leirblandet silt i fyllet.	200	150		
701149	243276-10	Grøft	Avlang, tydelig avgrenset i plan. Strekker seg fra sørlig til nordlig sjakkant. Gråbrun sandblandet silt.	380	56		
701237		Avskrevet	Skjæres av moderne drenering i vestre side. Ujevnt formet i plan, utydelig avgrenset. Buete sider og avrundet bunn, svært grunn.	74	56		2
701251	243276-1	Nedgravning	Oval form i plan, noe forstyrret i nordøstre del av moderne dreneringsgrøft.	50	45		

A-nr.	A-id	Strukturtype	Beskrivelse	Lengde	Bredde	Diam.	Dybde
701656		Kokegrop	Oval form i plan, tydelig avgrenset. Trekull og varmpåvirket stein synlig i plan.	64	48		
701808		Avskrevet	Ujevnt formet i plan, tydelig avgrenset.	192	184		
701821		Avskrevet	Avlang, ujevnt formet i plan. Tydelig avgrenset mot undergrunnen.	340	120		
701842		Avskrevet	Rund form i plan. Tydelig avgrenset.	93	87		
719651	243276-7	Stolpehull	Oval form i plan. Tydelig avgrenset. Brungrå sandblandet silt.	20	16		
719657	243276-8	Stolpehull	Rund form i plan. Tydelig avgrenset. Mørk grå silt iblandet fragmenter av rødbrent leire.	19	16		
719663	243276-9	Stolpehull	Oval form i plan. Noe utydelig avgrenset. Lys gråbrun sandblandet silt.	25	19		
720296	243276-6	Stolpehull	Oval form i plan. Noe utydelig avgrenset. Mørk gråbrun silt iblandet små biter rødbrent leire.	28	18		

9.2 KART

Figur 11. Kartutsnitt med forekomst av forstyrret undergrunn. Tillatelse nr.: NE12000-150408SAS. Kart ved Torgeir Winther/KHM.